

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596176, факс: 0342231574,
e-mail: romanwur@mail.ru

Анотація. У статті здійснено аналіз інвестиційної діяльності в Івано-Франківській області за останні роки. Запропоновано основні пріоритетні напрями інвестиційного розвитку регіону. Сформульовано заходи щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційна політика, валова додана вартість.

Annotation. The article analyzes the investment activity in the Ivano-Frankivsk region in recent years. The main priorities for investment in the area. Formulated measures to improve methods of investment performance.

Key words: investments, investment process, investment policy, gross value added.

Вступ. Стратегія економічного зростання України та її регіонів передбачає проведення поглиблених структурних перетворень в економіці країни, формування ринкового середовища на засадах конкурентних відносин у всіх сферах економічної діяльності, що вимагає відповідних інвестицій.

Реформування економіки країни, її структурні перетворення з якісним оновленням товаровиробництва, соціальної та ринкової інфраструктури, формування сучасного й майбутнього конкурентоспроможного середовища неможливі без відповідних капіталовкладень, розробки та здійснення науково аргументованих програм і проєктів. Тому в сучасних умовах Україна постала перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційного процесу.

Низький рівень інвестиційної активності, непрозорість процесів, високі ризики та правова невизначеність вимагають подальшої наукової аргументації та методичної розробки розвитку механізму управління інвестиційними процесами. Головними напрямками його вдосконалення мають стати забезпечення активізації інвестиційних процесів відповідно до визначених пріоритетів, посилення економічної відповідальності за ефективність рішень у сфері державного інвестування, оптимальне використання мобілізаційних методів перерозподілу фінансових ресурсів в інтересах здійснення ефективних інвестицій у пріоритетні напрями розвитку господарства, створення дієвого й вигідного для інвестора механізму залучення вільних коштів у масштабні інвестиційні процеси, що забезпечить сприятливі економіко-правові передумови для здійснення високоорганізованої ефективної та цілеспрямованої інвестиційної діяльності в Україні.

Проблемі розвитку інвестиційної діяльності присвячені наукові праці багатьох учених, таких як: І.О. Бланк, П.Т. Бубенко, Г.С. Волинський, М.С. Герасимчук, Г.В. Ковалевський, А.В. Крушевський, М.І. Крупка, Р.Р. Ларіна, Т.В. Момот, М.М. Недашківський, А.А. Пересада, В.О. Поколенко, С.В. Покропивний, Г.В. Стадник, О.М. Тищенко, І.Г. Ткачук, Л.С. Шевченко, О.Д. Шеремет та багато інших. Проте вона залишається недостатньо вивченою і потребує подальшого поглибленого дослідження в частині розробки практичних заходів підвищення ефективності процесу управління інвестиційним розвитком на регіональному рівні.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати сучасні тенденції інвестиційного процесу в Івано-Франківській області; визначити форми інвестиційних ресурсів, які залучаються для здійснення інвестиційних вкладень; запропонувати перспективні напрями інвестиційної політики регіонів щодо стимулювання інвестиційного розвитку.

Результати. Темпи економічного розвитку й ефективне функціонування багатьох галузей економіки значною мірою визначаються інтенсивністю інвестиційних процесів у країні. Необхідність в інвестиційних надходженнях стала очевидною для всіх господарюючих суб'єктів з моменту трансформації економіки України з адміністративно-командної в ринкову.

Проблематика характеру, інтенсивності та спрямованості інвестиційних процесів була й залишається актуальною для сучасної економічної науки в Україні. Усе це, у свою чергу, тісно пов'язане з комплексом інших, стратегічно важливих для держави проблем соціально-економічного розвитку. Так, саме спрямованість інвестиційних потоків зумовлює структурні зміни як на галузевому, так і на відтворювальному рівні. Від активності інвестицій залежать рівень зайнятості, фінансова та взагалі макроекономічна стабільність, тип і характер економічного зростання [1, с.32–33].

Досліджуючи інвестиційні процеси й інвестиційні потоки в регіонах України, можна виділити такі основні фактори, які впливають на поведінку як закордонних, так і вітчизняних інвесторів. Внутрішні фактори: несприятливий інвестиційний клімат; недосконалість і часта зміна законодавчої нормативно-правової бази; відсутність системного підходу до державного управління розвитком інвестиційної сфери; зниження фінансових можливостей бюджетів усіх рівнів; неефективне використання інвестиційного потенціалу країни та регіонів; низька конкурентоспроможність країни; слабка розвиненість фондового ринку; недосконалість фінансово-кредитної системи; відсутність системи гарантів захисту інвестицій; відсутність розвитку інвестиційного партнерства держави та бізнесу; наявність проблем становлення довгострокових відносин підприємства з інвесторами та фінансовими інститутами; відсутність системи страхування ризиків інвесторів; нестабільність політичної ситуації; високий рівень корупції [2, с.240].

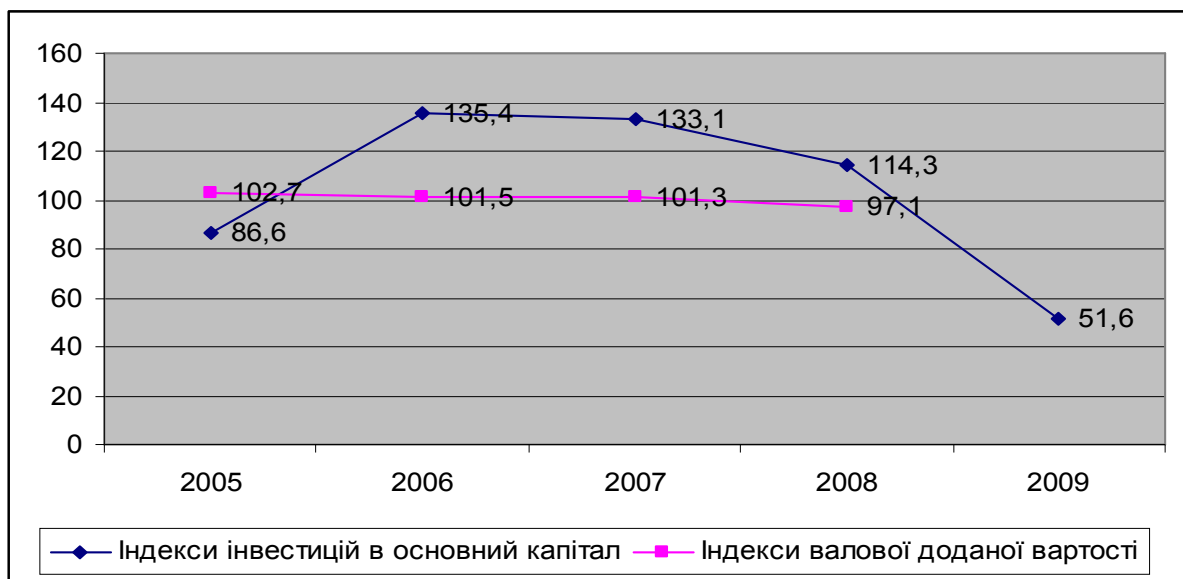

Рис. 1. Індекси обсягу інвестицій в основний капітал і валової доданої вартості в Івано-Франківській області протягом 2005–2009 років

Показник абсолютного обсягу інвестицій дає лише кількісну інформацію. Якісним є показник відношення обсягу інвестицій в основний капітал до обсягу валової доданої вартості (ВДВ) як найважливішого індикатора розвитку економічного потенціалу області. Тобто інвестиційний розвиток економіки регіонів є одним з напрямів становлення й утвердження ринкової економіки, що потребує забезпечення випереджаючих темпів зростання інвестицій порівняно з темпами зростання ВДВ.

Так, у 2005 р. приріст інвестицій зменшився на 13,4% проти 2,7% темпів зростання валової доданої вартості, але, починаючи з 2006 р., спостерігається зниження темпів приросту як за обсягом інвестицій, так і за ВДВ. Так, приріст інвестицій становить 35,4%, а валової доданої вартості тільки 1,5%, у 2007 р. показники приросту майже не змінилися – 33,1% проти 1,3%, у 2008 р. – 14,3% за обсягом інвестицій проти зменшення приросту валової доданої вартості на 2,9%. Зважаючи на кризовий стан як світової економіки, так і національної, у 2009 р. спостерігається критичне зниження темпів приросту інвестицій, що, звичайно, зумовило спад у розвитку економіки країни.

Таблиця 1

Співвідношення інвестицій в основний капітал і ВДВ в Івано-Франківській області (період 2005–2009 рр.)

Показник	2005	2006	2007	2008	2009
ВДВ, млн грн	8 585	9 952	12 412	14 525,0	15 588,0
Інвестиції в основний капітал, млн грн	1 683	2 620	4 006	5 950	3 447
Питома вага інвестицій в основний капітал у ВДВ, %	19,6	26,3	32,3	41,0	22,1

Як свідчить інформація, подана в табл. 1, динаміка співвідношення обсягу інвестицій в основний капітал до обсягу ВДВ в Івано-Франківській області має позитивну тенденцію до 2009 р. Зокрема, аналізований показник з 19,6% у 2005 р. збільшився до 41,0% у 2008 р., тобто вдвічі. Але починаючи з 2009 р., спостерігаємо зворотну тенденцію – зменшення частки інвестицій до ВДВ, що зумовлено вищезазначеними проблемами розвитку економіки.

Для подальшої характеристики розвитку інвестиційного процесу доцільно здійснити аналіз джерел фінансування інвестицій в основний капітал та їх динаміку. Розподіл загального обсягу інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Івано-Франківській області характеризують дані табл. 2 та рис. 2.

Таблиця 2

Інвестиції за джерелами фінансування*

Джерела фінансування	Роки				
	2005	2006	2007	2008	2009
Кошти державного бюджету	59 119	89 994	131 573	420 563	132 909
Кошти місцевих бюджетів	56 918	123 133	179 298	285 690	115 288
Власні кошти підприємств та організацій	955 678	1 313 970	1 989 990	2 815 937	18 165 552
Кошти іноземних інвесторів	18 477	96 278	304 149	165 571	41 543
Кошти населення	180 809	400 864	559 863	820 970	493 991
Кредити банків та інші позики	218 533	507 027	554 418	1 170 867	519 734
Інші джерела фінансування	193 892	88 688	286 973	270 009	326 940

*У фактичних цінах (тис. грн)

Згідно з інформацією, поданою в табл. 2 та на рис. 2, основним джерелом інвестування в Івано-Франківській області протягом 2005–2009 рр. залишаються власні кош-

ти підприємств та організацій. Результати аналізу динаміки свідчать про поступове зменшення частки власних коштів у загальному обсязі. Так, якщо у 2005 р. ці кошти склали 56,8%, то у 2006 р. вони склали 50,2%, у 2007 р. – 49,7%, у 2009 р. – 52,7%. Відбулося також зменшення частки коштів державного бюджету в інвестиціях: у 2004 р. вони склали 17,0%, у 2005 р. – 12,3%. Слід відзначити, що в загальному обсязі інвестицій в останні роки зросли обсяги кредитів банків. Якщо у 2001 р. їх частка складала 2,0%, то у 2005 р. частка інвестицій, що фінансувалася за рахунок кредитів, складала 22,7%.

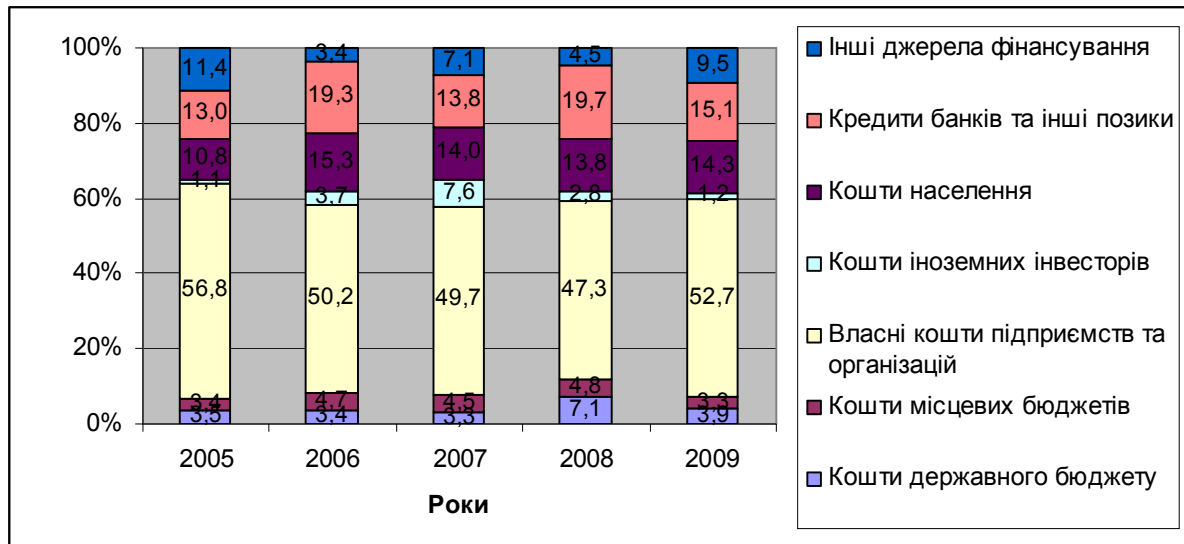

Рис. 2. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування

Аналізуючи темпи зростання обсягу інвестованих коштів за окремими джерелами їх фінансування, необхідно відмітити надзвичайно високе значення цього показника щодо динаміки обсягів кредитів, наданих банками. За цією статтею інвестиції в аналізованому періоді зросли з 218 533 тис. грн у 2005 р. до 519 734 тис. грн у 2009 р., тобто більш як у 2 рази. Досить значні відмінності в темпах зростання обсягів інвестицій, своєю чергою, позначилися на динаміці структури інвестицій в основний капітал.

Також слід зазначити, що частка коштів іноземних інвесторів у 2009 р. становила лише 1,2%, і практично не змінилася порівняно з 2005 р., хоч у 2007 р. їх частка становила 7,6%. Це зумовлено тим, що зменшився обсяг вкладених коштів іноземних інвесторів в економіку Івано-Франківської області з 304 149 тис. грн у 2007 р. до 41 543 тис. грн у 2009 р.

Наведена інформація є підтвердженням того, яку значну роль в Івано-Франківській області відіграють внутрішньорегіональні джерела фінансування в загальній структурі інвестиційних ресурсів.

Для більш повної картини залучення інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності використовуємо табл. 3. Найважливішу роль у структурі інвестицій за видами економічної діяльності відіграє промисловість, частка якої дещо збільшилася з 35,1% у 2005 р. до 38,4% у 2009 р. Значну частку займають операції з нерухомим майном, орендою, інжинірингом і наданням послуг підприємцям – 22,6% у 2009 р., що на 1,0% більше, ніж у 2005 р.

Катастрофічно низькими є інвестиції в освіту, охорону здоров'я, надання соціальної допомоги та державне управління. Так, інвестиції в освіту збільшилися з 1,1% (18,8 млн грн) у 2005 р. до 1,6% (56,5 млн грн) у 2009 р., тобто в абсолютному значенні обсяг інвестицій збільшився майже в 3 рази, але у відсотковому порівнянні це становить тільки 0,5%. Дещо кращими є зміни в інвестуванні такої сфери, як охорона

здоров'я. Частка інвестицій у галузь охорони здоров'я та надання соціальної допомоги збільшилися з 1,4% у 2005 р. до 3,5% у 2009 р., а в абсолютному значенні більше ніж у 5 разів; частка інвестицій у державне управління скоротилася з 1,2 до 0,6% відповідно.

Таблиця 3

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Роки									
	2005		2006		2007		2008		2009	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Усього	1 683	100	2 620	100	4 006	100	5 950	100	3 447	100
Сільське та лісове господарство, мисливство	69,9	4,2	121,9	4,6	165,5	4,1	236,1	4,0	89,1	2,6
Промисловість	591,1	35,1	956,2	36,5	1 727,7	43,1	2 412,8	40,6	1 324,3	38,4
Будівництво	52,3	3,1	90,9	3,5	172,7	4,3	460,1	7,7	132,1	3,8
Гуртова та роздрібна торгівля	106,6	6,3	222,7	8,5	275,3	6,9	461,1	7,7	194,8	5,7
Готелі та ресторани	5,9	0,4	9,4	0,4	112,2	2,8	85,6	1,4	24,1	0,7
Транспорт і зв'язок	399,1	23,7	211,6	8,1	340,8	8,6	561,1	9,4	359,6	10,4
Фінансова діяльність	18,8	1,1	23,1	0,9	45,4	1,1	79,5	1,3	30,2	0,9
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємствам	363,6	21,6	567,9	21,7	895,1	22,3	1242,6	21,0	780,0	22,6
Державне управління	20,2	1,2	24,4	0,9	22,3	0,6	41,8	0,7	21,8	0,6
Освіта	18,8	1,1	38,4	1,5	58,3	1,5	72,3	1,2	56,5	1,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	22,9	1,4	24,6	0,9	54,1	1,3	68,9	1,2	119,3	3,5
Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту	13,8	0,8	328,9	12,5	136,6	3,4	228,1	3,8	315,2	9,2

Статистичні дані дають можливість спостерігати нерівномірну динаміку показників, що свідчить про відсутність дієвих механізмів забезпечення ефективного інвестиційного процесу. Однак важливою умовою вирішення цієї проблеми є формування відповідної регіональної інвестиційної політики, основною метою якої є за-

безпечення комплексного соціально-економічного розвитку регіону. Відповідно до поставленої мети, базовим завданням регіональної інвестиційної політики повинно стати узгодження інтересів учасників інвестиційної діяльності на всій території регіону. Вона сприятиме надходженню інвестиційних ресурсів для розробки й реалізації інвестиційних проектів. Основними пріоритетними напрямками інвестиційної політики регіону мають бути:

1) забезпечення державними інвестиціями первинних умов для залучення приватних та іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки;

2) формування регіональної інвестиційної та фінансової інфраструктури, страхових, консалтингових, аудиторських фірм, іпотечних та інвестиційних банків, формування й розвиток інноваційної інфраструктури, пристосованої до ринкового середовища; пайових, пенсійних фондів для залучення заощаджень населення;

3) залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів через удосконалення механізму інвестиційної привабливості регіону;

4) реструктуризація та санація неефективних виробництв, продовження й удосконалення процесів приватизації, у тому числі приватизація під інвестиційні зобов'язання, розробка та впровадження системи заходів постприватизаційної підтримки підприємств;

5) використання кредитних ліній і залучення кредитів, грантів міжнародних фінансових організацій;

6) використання програм для малого та середнього бізнесу;

7) розробка стратегічних планів реалізації інвестиційних програм і проектів, управління інвестиційним процесом у регіоні, галузі, на підприємстві;

8) вибір найбільш ефективних інвестиційних програм і проектів, які відповідають інвестиційній стратегії держави, регіону, галузі, фірми.

Зростаюча необхідність забезпечення прискорених темпів розвитку економіки вимагає створення інвестиційно-орієнтованого економічного середовища. Саме вплив інвестицій забезпечує розширення масштабів виробництва й вихід економіки на новий, більш високий рівень соціально-економічного розвитку. При цьому інвестиційна політика повинна визначати пріоритетні напрями вкладення інвестицій, від яких залежить підвищення ефективності економіки регіону.

Висновки. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності в межах окремих регіонів є дуже важливим, оскільки забезпечує створення належних умов поживлення інвестування, цілеспрямованого залучення та використання інвестиційних ресурсів, раціонального їх розподілу та забезпечення відповідного рівня інвестиційної привабливості самого регіону з метою посилення його позицій у рамках національної економіки.

Недостатня забезпеченість власними та залученими ресурсами, на нашу думку, повинна розглядатися як одна з ключових причин низького рівня інвестиційної активності в багатьох галузях і сферах економіки Івано-Франківської області. Оскільки без забезпечення належної концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку неможливе усунення характерних не лише для економіки Івано-Франківщини, а й для більшості регіонів України диспропорцій і забезпечення сталого розвитку базових та комплексують галузей регіональних господарських систем, сприяння належному ресурсному забезпеченню та підвищенню рівня інвестиційної активності суб'єктів господарювання є першочерговим напрямом інвестиційної політики як на загальнодержавному, так і регіональному рівні.

1. Біла С. О. Питання теорії та практики інвестиційних процесів у трансформаційній економіці України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.) / С. О. Біла // Історія нар. госп-ва та екон. думки України. – 2007. – Вип. 39–40. – С. 32–42.

2. Колісник М. К. Актуальні питання з розвитку інвестиційних процесів в Україні / М. К. Колісник, О. В. Яцишин // Науковий вісник НЛУУ. – 2007. – Вип. 17.2. – С. 238–243.
3. Статистичний збірник “Інвестиційна діяльність в Івано-Франківській області за 2009 рік / [за ред. О. В. Бліннікової]. – Івано-Франківськ, 2010. – 126 с.
4. Симканич О. В. Формування ефективної стратегії розвитку інвестиційного клімату регіону / О. В. Симканич // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2007. – № 2 (14). – С. 114–115.